

Till varje pris god, Svensk kyrkotidning 2010

En tidig sommardag i Tylösand. Det är en paus i konferensen och jag har tid över för en strandpromenad. Fyra sjöfåglar, således två par, vaktar sina nykläckta ungar under deras första simtur i havet. De två paren har slagit sig samman för att effektivt kunna skydda sin avkomma. En fågel simmar längst fram, den andra bakom ungarna och de två övriga vuxna fåglarna skyddar vardera sidan av skaran av fågelungar. Runt omkring flyger skrånande hungriga trutar. Men ingen av dem kommer åt ungarna som är effektivt skyddade av de vuxna i detta sällsamma samarbete mellan två par. Var för sig hade de varit utelämnade till enkla byten för trutarna. Tillsammans utgör de ett effektivt skydd.

I denna situation ser jag våra äldsta biologiska rötter till godhet. Godhet är ett unikt samarbete och ett erkännande av vårt beroende till varandra. Vi är goda mot varandra, helt enkelt för att det har ett större överlevnadsvärde. Detta är biologi, evolutionens bidrag till vår förmåga att göra gott.

Med hjälp av dessa grundläggande och nedärvda affekter utvecklar vi livet igenom vår förmåga till empati. För till skillnad från djurens godhet kan vi människor förändra, förebygga och vara kreativa i godheten. Vi äger också tillgången till en emotionell minnesbank, en biografi, som gör att vi kan förstå den andre genom att knyta an till vår egen erfarenhet av brist och utsatthet. Eller som Bibeln uttrycker det med nästan 3000 år gamla ord fortfarande aktuella i vår tids flyktingdebatt: *”Ta hand om främlingen, för ni har själva varit främlingar i Egyptens land”*. Vår förmåga till godhet bygger på en historia som både är biografisk och biologisk. Vi minns och våra gener minns.

I Sara Kadefors roman Fågelbovägen 32 berättas det om hur Karin, en läkare som arbetar vid en hemlig flyktingmottagning, tar sig an Katerina från Moldavien. Karin ger henne en fristad i hemmet driven av godhet. Men efter hand upptäcker hon oväntade sidor av sig själv. Bilden av Katerina som ett värnlöst offer förändras. Karins godhet har tagit formen av ett eget projekt som inte bottnar i empati. Hon behöver Katerinas hjälplöshet för att själv visa sig god. Fågelbovägen blir därför en berättelse om relation och makt. Karins vän Isabel ber henne besinna sig:

”Tänk om Du inte är bättre än andra, Karin. Tänk om det är så att du bara är en vanlig människa som är bra ibland och dålig ibland”.

Verklig godhet handlar om att låta den vi hjälper vara jämställd med oss själva.

I en situation som speglar Fågelbovägen 32, berättar Fjodor Dostojevskij i romanen Bröderna Karamazov, om en kvinna som vill göra gott för andra utsatta människor. Hon ämnar bli barmhärtighetssystemer och söker i detta sammanhang upp en helig man vid ett kloster, en starets, för att med hans hjälp få ett rejält avstamp i denna goda avsikt. Hon vill ha hans välsignelse för sin ”aktiva kärlek”. Liksom Karin har kvinnan gjort godheten till ett projekt, som ska göra henne själv unik. .

Istället för att ge sin omedelbara välsignelse ställer staretsen en fråga till kvinnan:

”Vad gör du om de sjuka inte blir friska eller visar dig tacksamhet? Hur går det då?

Ställd inför detta scenario förvandlas kvinnans godhet till en kränkt besvikelse:

”Ju mer jag älskar mänsklighet som helhet desto mindre kan jag älska människorna som enskilda individer. Det vill säga var och en särskilt”.

Vad ska vi då göra med vår godhet? Finns det något utrymme kvar för den?

Kvinnan i Dostojevskijs roman Bröder Karamazov får trots allt en välsignelse av klostrets starets, om än en annan än vad hon väntat sig. Han säger till henne:

”Den drömda kärleken vill ha snabba stordåd, som raskt kan utföras och är synliga för alla. Här kan det faktiskt gå ända därhän att man rentav offerar sitt liv, under förutsättning att det inte drar ut för länge utan sker snabbt som på scenen och att alla tittar på och applåderar. Den aktiva kärleken – det är arbete och uthållighet och för somliga kanske rentav en hel vetenskap.”

Det budskap som denne starets förmedlar handlar om att inte vara rädd för sin egen brist. Vi gör så gott vi kan. Ibland blir det fel. Om vi avstår från att dölja de bristerna kommer vi verklig godhet nära.

Längre har vi inte kommit i den evolutionära utvecklingen från de fyra sjöfågeln på Västkusten. Vi är goda, inte för att vi är överlägsna, utan för att vi själva behöver en god värld att vistas i.

Jakob Carlander